

Отже, використовуючи найкращий світовий досвід, Україна може зробити свої перші кроки на шляху до розвитку інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу в країні.

Література

1. Microfinance for Bankers and Investors: Understanding the Opportunities and Challenges of the Market at the Bottom of the Pyramid [Електронний ресурс]. — Доступно з: <<http://www.accionusa.org/>
2. Кредитовать малый бизнес банкам мешает государство — Доступно з: <<http://www.dengi.ua/>
3. Офіційний сайт www.businessfinance.com/
4. Tätigkeit der Europäischen Investitionsbank im Mikrofinanzsektor in den Ländern Afrikas, des karibischen Raums und des Pazifischen Ozeans [Електронний ресурс]. — Доступно з: <<http://www.eib.org>
5. Мониторинг кредитов малому бизнесу: игра на опережение [Електронний ресурс]. — Доступно з: <<http://www.bankir.ru>
6. Офіційний сайт Сбербанка Росії. — Доступно з: <<http://www.sbrf.ru/>
7. Офіційний сайт Альфабанку. — Доступно з: <<http://www.alfabank.ru/>
8. Офіційний сайт МДМ Банку. — Доступно з: <<http://www.mdm.ru/>
9. Офіційний сайт БАНК УРАЛСИБ. — Доступно з: <<http://www.bankuralsib.ru/moscow/index.wbp>
10. Офіційний сайт Банк ВТБ. — Доступно з: <<http://www.vtb.ru/>

Статтю подано до редакції 30.04.11 р.

УДК 331.101.262

В. І. Максимович,
канд. екон. наук,
доцент кафедри банківських інвестицій,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

В статье исследуются особенности понятия «человеческий капитал», его изучение научными деятелями, а также понятие «человеческий потенциал», определяется связь между ними. Описываются факторы влияния на качественные и количественные характеристики человеческого капитала. Изучаются инвестиции в человеческий капитал и их роль в экономическом развитии страны.

The article investigates the features of the concept of «human capital» and its interpretation of scientists, and the concept of «human potential», defined relationship between them. Select the factors that affect the quality and quantity of human capital. We study investment in human capital and their role in economic development.

У статті досліджено особливості поняття «людський капітал», його трактування науковцями, також поняття «людський потенціал», визначено зв'язок між ними. Виділено фактори, що впливають на якість і кількість людського капіталу. Вивчаються інвестиції в людський капітал та їх роль в економічному розвитку держави.

Ключевые слова: человеческий капитал, экономическое развитие, человеческий потенциал, инвестиции, социальная сфера;

Key words: human capital, economic development, human potential, investment, social sphere;

Ключові слова: людський капітал, економічний розвиток, людський потенціал, інвестиції, соціальна сфера.

Стратегічним пріоритетом для України є становлення інноваційної моделі економічного розвитку та розбудова соціально-економічної держави. В цьому контексті найголовнішим завданням є перехід до використання інших ресурсів для забезпечення економічного розвитку, ніж ті, що були в індустріальній економіці, а саме до нагромадження та реалізації людського капіталу, який є невичерпною формою суспільного капіталу.

Процеси економічного розвитку та формування людського капіталу взаємно перетинаються і посилюють один одного. Збільшення інвестицій у галузі соціальної сфери, що задо-

вольняють потреби людського капіталу, забезпечують його нагромадження, і в то й же час вони сприяють розвитку людського потенціалу та економічного розвитку. В сьогоднішніх економічних умовах назріла необхідність дослідити роль людського капіталу в економічному розвитку держави та забезпечення його інвестиційним ресурсом.

У світовій і вітчизняній науковій літературі існує багато праць присвячених розкриттю якісних і кількісних характеристик людського капіталу. Серед зарубіжних науковців можна виділити таких, як Г. Беккер, Х. Боуен, М. Блауг, М. Вебер, Д.-К. Гелбрейт, Л. Ерхард, Д. Кейнс, К. Маркс, А. Маршалл, А. Маслоу, У. Петті, Д. Рікардо, П. Самуельсон, Ф. Тейлор, Г. Форд, Т. Шульц, Й. Шумпетер та ін.

Дана тематика на сьогодні є популярною у дослідженнях вітчизняних науковців: В. Антонюка, А. Афоніна, А. Базилюка, Д. Богині, І. Бондаря, М. Долішнього, Л. Ільч, Т. Заяць, С. Злупко, А. Колота, В. Лич, Е. Лібанової, С. Мочерного, Н. Ушенко, М. Чумаченка, А. Чухно. Однак існує потреба в дослідженні людського капіталу як соціально-економічного ресурсу та вивченні його ролі в економічному відтворенні.

Теорія людського капіталу набула свого розвитку у 50-ті роки ХХ століття у роботах Т. Шульца [1], який виокремив продуктивні здібності, що набуваються і розвиваються людиною, як джерело економічного зростання. Ввів поняття «людський капітал», під яким розглядав сукупність знань і кваліфікацій, що виконували подвійну функцію — засобу виробництва і предмета тривалого користування.

Це дійсно стало проривом в економічній науці, так як раніше економічні системи індустріальних країн орієнтувалися на максимізацію матеріального виробництва, що потребує використання великого обсягу природних ресурсів, а вони, як відомо, є вичерпними, та інвестування здебільшого в матеріальні активи (набуття матеріальних цінностей). Сьогодні ж, з переходом до інформаційного суспільства пріоритетні вектори інвестиційної діяльності змінилися в діаметрально протилежну сторону. Тому перехід до вивчення людського капіталу, як ресурсу економічного зростання, і як об'єкту інвестування, що забезпечує розширене відтворення, став великим кроком вперед.

Г. Беккер [2] сформулював концепцію людського капіталу, конкретизувавши складові, що забезпечують економічний розвиток, а саме: роль освіти, науки, охорони здоров'я та інших нематеріальних галузей людської діяльності, що до цього розглядалися як непродуктивні.

Варто виділити одну із основних заслуг теорії людського капіталу — обґрунтування провідної ролі людини та її здібностей у суспільному виробництві. Це стало поштовхом у розумінні важливості інвестицій у людину, як в окремий індивід та в суспільство в цілому задля забезпечення довготривалої віддачі.

Людський капітал Н. Ушенко трактує як сукупність проінвестованих суспільно доцільних виробничих і загальнолюдських навичок, знань, здібностей, якими володіє людина, які їй належать, є невіддільними від неї та практично використовуються у повсякденному житті. Він складає основне багатство суспільства, оскільки являє собою всебічний розвиток особистості як головної продуктивної сили суспільства, суб'єкта суспільних відносин та є основним джерелом і критерієм соціально-економічного прогресу [3, с. 22—23, 93].

На думку В. Лич, людський капітал, як економічна категорія, виражає систему взаємовідносин між людьми в процесі відтворення обмежених ресурсів з приводу ефективного розвитку елементів суспільного виробництва та їх привласнення з метою задоволення потреб особистості, її сім'ї, організації, держави, вирішення глобальних проблем людства [4, с. 5—6].

Людський потенціал за умов інвестиційних вкладень і певного проміжку часу перетворюється на людський капітал. Адже людський потенціал — це наявні в людини певні можливості та якості, що були накопичені протягом певного періоду, можуть бути використані для функціонування та розвитку або й надалі продовжуватимуть накопичуватись. Однак, унаслідок недосконалої структури економіки, недостатньо розвинутого ринку праці з відсутнім гнучким механізмом державного регулювання і внутрішньої саморегуляції недостатньо розвинутої сфери зайнятості населення, неадекватної оплати праці, чи з інших причин сформований людський потенціал може бути і не реалізованим.

На думку Н. Ушенко, перетворення людського потенціалу в людський капітал відбувається у фазі обігу, тобто через ринок праці і включення цього капіталу в процес виробництва. Фаза обігу через ринок праці людського потенціалу визначає його капіталізацію, тобто вартісну сутність людського капіталу в контексті його економічної природи [3, с. 10].

Т. Заяць до складу людського капіталу включає лише ту частину людських ресурсів, що інтенсивно забезпечує реалізацію раніше нагромаджених знань чи професійно-кваліфіка-

ційних навичок у сфері продуктивної зайнятості, є активним агентом економічної діяльності, причому в офіційному секторі економіки [5, с. 35].

На нашу думку, людський капітал — це сукупність наявних, накопичених і розвинених здібностей і якостей людини, що використовуються в процесі виробництва та споживання економічних благ, приносять прибуток його власнику, економічний ефект по місцю використання і сприяють економічному зростанню держави відображаючись у рості ВВП.

Особливість людського капіталу полягає в синтезі складових: людини — здатності до праці, капіталу — здатності створювати дохід, отримувати людські якості в результаті праці, створювати дохід для людини, працедавця, економіки.

Людському капіталу, як і будь-якому іншому капіталу, притаманні особливості, а саме: він може фізично зношуватись, економічно змінювати свою вартість і амортизуватись; є невід'ємним від носія; для забезпечення його кругообігу необхідні інвестиції в розвиток соціальної сфери та інфраструктури; на етапі використання не зношується, а навпаки примножується в результаті отримання певного досвіду та вдосконалення навичок.

При дослідженні людського капіталу як економічної категорії, що характеризує сукупність сформованих природних і набутих у наслідок інвестицій продуктивних здібностей, особистих рис і мотивацій індивідів, розглянемо його, як систему, якій притаманна присутність: суб'єкту, об'єкту, зв'язку між людьми та простору (ринку).

Суб'єктом виступають окремі індивіди (носії та власники людського капіталу), домогосподарства, організації, держава, які інвестують кошти в його формування, роботодавці (є споживачами та беруть участь у його формуванні та розвитку). Об'єктом є якісні риси людини (знання, здоров'я, здібності). Зв'язок між ними виникає в процесі їх взаємодії, в категорії відносин, з приводу формування капіталу. Ринок є сукупністю закладів і установ, що є засобом для забезпечення процесу обігу людського капіталу.

Нагромадження людського капіталу є найважливішим завданням розвитку продуктивних сил, яке залежить від інвестицій у людський капітал, що забезпечують економічний розвиток через людський розвиток, адже людина являється ключовою складовою продуктивних сил. Такі інвестиції забезпечують його власнику в майбутньому отримання більш високого доходу та є засобом більш високих продуктивних ознак.

К. Макконел і С. Брю виділяють такі види інвестицій у людський капітал [6, с. 311]:

- 1) витрати на освіту;
- 2) витрати на охорону здоров'я;
- 3) витрати на мобільність.

Проте, на нашу думку, така інтерпретація не є повною, оскільки не відображає всі потреби людського капіталу, перелік цих видів можна доповнити (рис. 1).

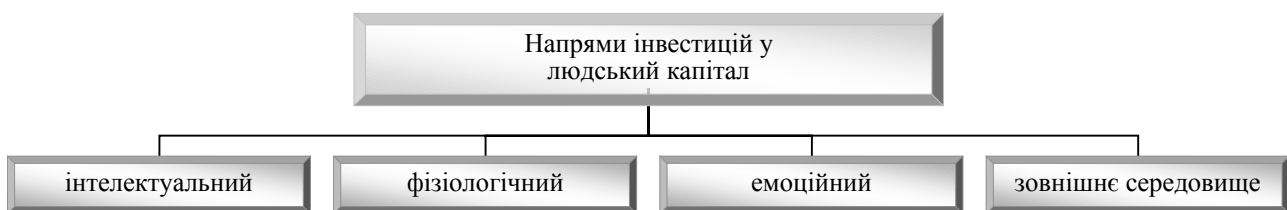

Рис. 1. Напрями інвестицій у людський капітал

Інвестиції в людський капітал спрямовані на розвиток інтелектуального потенціалу людини, задоволення фізіологічних та емоційних потреб, забезпечення екологічного захисту людини, що при реалізації в своїй сукупності призводить до економічного зростання.

Інвестиції є засобом для створення вартості людського капіталу, що відображається в отриманому доході від його (людського капіталу) реалізації. Загальна величина інвестицій у людський капітал вимірюється сукупною величиною вкладень у специфічні процеси діяльності індивідуумів.

Головним мотивом інвестування в людський капітал з боку людини є отримання вигод (високої заробітної плати, соціальних благ, статусу в суспільстві), з боку наймача — підвищення результатів діяльності внаслідок підвищення продуктивності праці, якості продукції, ефективного використання виробничих ресурсів) та забезпечення економічного ефекту, з боку держави — забезпечення економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Ефект (результат) від інвестування в людський капітал полягає у зростанні продуктивності праці; збільшені обсяги ВВП; збільшені доходи населення; піднесенню життєвого рівня населення.

З позиції людського капіталу, як об'єкту інвестування, воно може здійснюється, як із зовнішніх джерел (коштів і ресурсів), так і з внутрішніх (людського потенціалу). Також можна виділити такі інвестиційні ресурси, як державні та приватні. Державні ресурси забезпечують кругообіг людського капіталу через фінансування галузей соціальної сфери з держбюджету. Джерелом приватних інвестицій у людський капітал є, як правило, власні заощадження, які формуються здебільшого за рахунок заробітної плати або запозичених ресурсів (для прикладу кредит на освіту).

Людський капітал — це така категорія, яка не може існувати сама по собі, на її кількісні та якісні характеристики впливають ряд факторів, до яких можемо віднести: рівень доходів; рівень розвитку соціальної сфери; рівень міграції кваліфікованої робочої сили; рівень інвестицій у людський капітал; рівень розвитку ринкових відносин; політика соціального захисту і соціального забезпечення; законодавче забезпечення; державна стратегія соціально-економічного розвитку.

Важливо визнати роль і необхідність інвестування в людину на державному рівні. Недооцінка нагромадження у не речовій сфері загрожує неминучим відставанням економічного і соціального розвитку країни. Великий вплив на формування людського капіталу має розвиток освіти, науки, культури, охорони здоров'я, які складають фундаментальну основу політики соціально орієнтованої держави.

Література

1. *Shultz T.* Investment in human capital // *The American Economic Review.* — Vol. 51. — № 1. — (Mar. 1961). — P. 1—17.
2. *Беккер Г. С.* Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории / Г. С. Беккер. — Пер. с англ. — М.: ГУВШЭ, 2003. — 672 с.
3. *Ушенко Н. В.* Людський капітал: регуляторні механізми відтворення: Монографія. — Донецьк: ТОВ «Юго-Восток Лтд», 2008. — 288 с.
4. Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення: Монографія: у 2 ч. / В. М. Лич. — К.: КНУБА, 2009. — Ч. 1. — 222 с.
5. Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення: Монографія: у 2 ч. / В. М. Лич. — К.: КНУБА, 2009. — Ч. 1. — 234 с.
6. *Макконел К. Р., Брю С. Л.* Экономикс: принципы, проблемы, политика / Пер. с англ. — К.: Хагар-Демос, 1993. — 612 с.

Статтю подано до редакції 04.06.11 р.

УДК: 336.71:330.332

Мякишевська О. М.,
старший викладач кафедри банківських інвестицій,
Ганусик Ю. Б.
студент IV курсу, 9 група,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Рассмотрены основные направления исследования теоретических принципов банковского инвестиционного кредитования юридических лиц в отечественной экономической литературе. Предложено определение инвестиционного кредитования и механизма банковского инвестиционного кредитования; рассмотрено содержание и методология классификации функций банковского инвестиционного кредитования; уточнена классификация форм и методов инвестиционного кредитования, определены его характерные особенности.

Ключевые слова: банковское инвестиционное кредитование; механизм банковского инвестиционного кредитования; функции, формы и методы банковского инвестиционного кредитования; характерные особенности банковского инвестиционного кредитования.